

נאמנין עליו ולא על החלב! שגם בו יש טורח לנקרו. וחכמים אומרים: נאמנים עליו ועל החלב!

מתניתין:

שולח אדם ירך לעיבוד כוכבים שניד הנשה בתוכו, ואין לו לחשוש שמא הגוי ימכור את הירך לישראל והישראל יאכלנה עם הגיד, מפני שמקומה ניכר. שהואיל והירך שלמה רואה הישראל שלא ניטל ממנה גיד הנשה. שאילו היה נוטל, היה ניכר במקום הגיד שנחטט שם הירך.

גמרא:

והוינן בה: מדקתני שולח אדם "ירך" משמע שלמה — אין, שדוקא אם היא ירך שלמה, אבל חתוכה לא ישלח לגוי מבלי שיוציא ממנה קודם את הגיד, כי שמא הישראל שיקנה מהגוי את הירך יחשוב שהגיד כבר הוצא ממנה, שבודאי הישראל חתכה כדי להוציא ממנה את הגיד.

ומבארין: במאי עסקינן? אילימא במקום שאין מכריזין שם שהיום נמצאה בהמה טרפה באחד האטליזים, הרי באותו מקום אסור לקנות אף פעם בשר מגוי, כי שמא באותו היום אכן היתה טרפה, והבשר שבירו הוא ממה שנמכר לו מאותה בהמה, ואם כן ירך חתוכה נמי לישדר ליה הישראל לגוי אפילו בלי להוציא ממנה את הגיד, כיון שאין לחשוש שמא ימכרנה לישראל, דהא לא אתו ישראל למזבן מיניה מהגוי מחשש טרפה?

אלא, במקום שמכריזין על טרפה אם נמצאה

איבא דמתני לה אסיפא דמתניתין. דקתני: וחכמים אומרים נאמנים עליו ועל החלב! ועל זה אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: חזרו לומר — אין נאמנין על הגיד, שהלכה כרבי מאיר.

אמר רב נחמן: בזמן הזה נאמנין הטבחים.

ומקשינן: וכי אכשור דרי?!

ומתריצין: מעיקרא, סבריה כרבי יהודה, שאין צורך לחטט אחר גיד הנשה, לפיכך פסקו כחכמים דנאמנין הטבחים.

הדר, סבריה כרבי מאיר, חזרו לפסוק כרבי מאיר שצריך לחטט אחר גיד הנשה. וכמה דהווי דכירי ליה לרבי יהודה כל זמן שהטבחים נהגו במנהג הקודם שלא לחטט אחר גיד הנשה כרבי יהודה לא מהימני, שהרי כבר נפסקה הלכה שצריך לחטט והם אינם מחטטים [וזה מה שאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דחזרו לומר אין נאמנין].

והשתא, דאנשויה לדרבי יהודה, שנשתכח המנהג הישן, ונוהגים עתה לחטט — מהימני [וזהו מה שאמר רב נחמן שבזמן הזה נאמנין].

שנינו במשנה: וחכמים אומרים נאמנים עליו, ועל החלב.

והוינן בה: "חלב" מאן דבר שמיח? שהרי רבי מאיר לא דיבר כלל מחלב, ולמה הזכירוהו חכמים?

ומתריצין: הכי קאמר רבי מאיר: אין

היום, ובאותו מקום מותר לקנות בשר מגוי באותו יום שלא הכריזו כלום, שהרי אם היתה טרפה בעיר היו מכריזין [מדובר במקום שכל שוחטי הבהמות הם ישראלים והגוי אינו שוחט בעצמו], ולכן אין לשלוח ירך חתוכה לגוי, כי שמא יקנה אותה הישראל מהגוי. אך אכתי תיקשי – ירך שלמה נמי לא לישדר ליה לגוי אלא אם יוציא ממנה את הגיד, שאף על פי שבעודה שלמה ניכר עליה שלא ניטל ממנה הגיד, מכל מקום יש לחשוש דחתיך ליה הגוי ומזבין ליה לישראל. והישראל יחשוב שניטל ממנה הגיד הואיל והיא חתוכה, ויבוא לאכלה עם הגיד?

ומתרינין: איבעית אימא, מתניתין מיירי במקום שמכריזין. ואיבעית אימא, במקום שאין מכריזין.

ומבארנין: איבעית אימא, במקום שמכריזין ולא תיקשי שנחשוש שמא יחתיך הגוי את הירך, כי חיתוכא דעובד כוכבים – מידע ידיע! שהגוי חותך את הירך בצורה שונה מהישראל. [שהישראל חותך את הירך לאורך הגיד כדי שיוכל להוציא אותו מהירך], ועל ידי כן מבחין הישראל שהגוי הוא שחתך את הירך, ולא יבואו לטעות ולחשוב שהגיד ניטל ממנה.

ואיבעית אימא, איירי במקום שאין מכריזין, ומכל מקום אסור לשלוח לגוי ירך חתוכה. גזירה שמא יתננה לו הישראל בפני ישראל אחר, ואותו ישראל אחר ישמע כיצד הישראל הנותן אומר לגוי שהוא כבר הוציא ממנה את הגיד, ויחשוב שהיא ירך כשרה, ויבא לקנות ממנו את הירך, ויאכלנה בלא נטילת הגיד [עפ"י תו' בע"ב ד"ה אמר].

ואיבעית אימא, טעמא דמתניתין שאסור לשלוח לגוי ירך חתוכה מבלי להוציא ממנה את הגיד, הוא משום דקא נניב ליה לדעתיה של הגוי! שהגוי סבור שהישראל אוהב אותו מאד, שטרח להוציא את הגיד מהירך ורק לאחר שהיתה ראויה עבור עצמו שלח אותה אליו, והוא מכיר טובה לישראל בשל כך. בעוד שלמעשה, לא הוציא הישראל כלל את הגיד, ולא טרח עבור הגוי.

דאמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של עכו"ם!

והא דשמואל, לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר, מתוך מעשה שהיה אפשר ללמוד שכן דעת שמואל.

דשמואל הוה קא עבר במברא, בספינת מעבורת. אמר ליה שמואל לשמעיה משמשו: פייסה למבוריה! תן לבעל המעבורת [הגוי] את שכרו. פייסה השמש, ואיקפד שמואל.

מאי טעמא איקפד שמואל?

אמר אביי: תרנגולת טריפה הואי, ויהביה ניהלה לבעל המעבורת במר דשחוטא, כאילו היא כשרה.

רבא אמר: "אנפקא" אמר ליה לאשקויי, דשמואל אמר לשמש שיתן לגוי יין, ואשקיה חמרא מזיגא! והשמש נתן לו יין מזוג במים, ואילו הגוי היה סבור שהוא יין חי. הרי שהקפיד שמואל על שגנב דעת הגוי.

ומקשינין: וכי מכללא מאי?! מה לנו אם

שמואל אמר זאת בפירוש או לא, מאחר שמתוך הסיפור משתמע שאכן זו דעתו.

ומתרצינן: משום שיש לדחות ולומר שקפידת שמואל לא היתה מצד גניבת דעת הנכרי אלא מסיבה אחרת.

למאן דאמר [אביי] טריפה הואי, איכא למימר דאמר ליה שמואל לשמשו "אמאי תשאה איסורא?", והיינו, למה עכבת ברשותך את הטריפה עד עתה.

ולמאן דאמר: אנפקא אמר ליה לאשקויי יש לומר שהקפיד שמואל על השמש לפי שעבר על צויו. שהרי "אנפקא" — היא משמע, יין חי ולא מזוג, ואילו הוא נתן לו יין מזוג.

תניא: היה רבי מאיר אומר: אל יפריח יפציר אדם לחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד אצל אנשים אחרים, לפי שיש בכך גניבת דעת. שחבירו מכיר לו טובה חנם, מחמת שחושב שהפציר בו מחמת ידידות.

ולא ירבה לו בתקרובת, מתנות, ויודע בו שאינו מקבל.

ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני! יצרן המוכר יינות לחנונים והיין שמור בחביות סגורות, וכשבא אדם חשוב הוא פותח עבורו חבית סגורה כדי להגיש לו יין חריף. ואם חבית זו כבר מכורה לחנוני הרי יש בפתחת החבית משום גניבת דעת. שהאורח סבור שהוא כל כך חשוב בעיני המארח עד שהוא מוכן להפסיד בגללו, בפתחת חבית, על אף שהיין עלול להתלקקל. בעוד שלמעשה אין לו כל הפסד, כיון שהחנוני עומד לקחת אותה ולפתוח אותה מיד עבור הקונים שלו.

אלא אם בן הודיעו לאורח שהחבית מכורה, ואין לו הפסד בפתחתה.

ולא יאמר לו: סוך שמן מפך ריקן! כאשר הוא יודע שהלה יסרב לסוך, וגונב בכך את דעת חבירו שחושב שיש בכך שמן.

ואם עשה כן בשביל כבודו של האורח, להראות לאנשים שהוא חביב עליו — מותר לומר כן.

ומקשינן: איני. והא עולא איקלע לבי רב יהודה. פתח לו רב יהודה חביות המכורות לחנוני?!

ומתרצינן: אודועי אודיעיה רב יהודה לעולא שהחביות מכורות לנכרי.

ואיבעית אימא: שאני עולא, דחביב ליה לרב יהודה. דבלאו הכי, שאפילו לא היו החביות מכורות לחנוני, נמי פתוחי מפתח ליה, ואין כאן גניבת דעת.

תנו רבנן: לא ילך אדם לבית האבל ובידו לגיז המתקשקש, כדי יין שאינם מלאים, והאבל סבור שהם מלאים.

ולא ימלאנו מים להשלים החסר [עיין מהרש"א ורש"ש] מפני שמתעהו לחשוב שכולו יין.

ואם יש שם חבר עיר אנשים רכים והוא מתכוין להחשיב את האבל בעיניהם, שיחשבו שהביא לכבודו כדים מלאים יין — מותר.

תנו רבנן: לא ימכור אדם לחבירו פנדל מעור של בהמה שמתה מאליה בכלל

[בחזקת] של בהמה חיה בריאה שהוטתה, מפני שני דברים:

טעם אחד — מפני שמתעהו, שעור של שחוטה חזק יותר מעור של מתה.

וטעם אחד — מפני הסכנה, שמא מתה הבהמה מגשיכת נחש והארס נשאר בעור.

ולא ישגור אדם לחבירו חבית של יין, ושמן צף על פיה, שחבירו חושב שהחבית מלאה שמן והולך ומזמין אורחים, ולבסוף אין לו שמן עבורם.

ומעשה באחד ששיגור לחבירו חבית של יין, ושמן צף על פיה. והלך וזימן עליה אורחין ונכנסו לסעוד. לבסוף מצאה שהיא של יין, וחנוק את עצמו מרוב בושה, שלא היה לו במה להאכילם.

ואין האורחין רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית, שמא אין לו מזון אחר לתת להם ובא לידי בושה, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית.

ומעשה באחד שזימן ג' אורחים בשני בצורת, ולא היה לו מה להניח לפניהם אלא פת כשיעור שלש ביצים. בא בנו של בעל הבית, נטל אחד מהם, מהאורחין את חלקו ונתנו לו. וכן עשה האורח השני, וכן השלישי. בא אביו של תינוק מצאו שעוזק, שסוגר חלק אחד בפיו, ושתים מחזיק בידיו. חבטו בקרקע שכעס עליו מפני שלא היה לו דבר אחר לתת לאורחים, ומת. כיון שראתה אמו, עלתה לגג ונפלה ומתה. אף הוא עלה לגג ונפל, ומת.

אמר רבי אליעזר בן יעקב: על דבר זה נהרגו שלש נפשות מישראל!

והוינן בה: מאי קמשמע לן רבי אליעזר בן יעקב?

ומתריצין: תנא דברייתא קמשמע לן דכולה רבי אליעזר בן יעקב היא. שהתנא שסידר הברייתא שכח בתחילה להזכיר שמו, וחזר והזכיר שמו [עפ"י רש"י לקמן קד — ב].

תנו רבנן: השולח ירך לחבירו, אם היא שלמה — אינו צריך שיטול הימנה גיד הנשה, שניכר שלא הוציאו מהירך את הגיד וחבירו לא יכשל לאכלה בלא נטילה. ואם היא חתוכה — צריך ליטול הימנה גיד הנשה שחבירו עלול לחשוב שכבר הוצא ממנה הגיד ויאכלנה בלא נטילת הגיד.

ובשולח לעובד כוכבים — בין חתוכה ובין שלמה אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ולקמן יתבאר הטעם.

ומפני שני דברים אמרו אין מוכרין נבלות וטרפות לעובד כוכבים.

אחד, מפני שמתעהו, שהוא חושב שהבשר כשר, והכשר יותר משובח מהטריפה.

ואחד, שמא יחזור וימכרנה לישראל אחר.

ולא יאמר אדם לעובד כוכבים: קח לי קנה לי בדינר זה בשר, מפני שני דברים.

אחד, מפני האנסין שמא הגוי יקח בחזקה ב-צד בשר מהטבח ולא ישלם לו. ואחד, שמא מוכרין לו נבלות וטריות.

אמר מר: ובעובד כוכבים — בין שלמה בין חתוכה אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה.